

GÜLSELİ İNAL'IN ŞİİRLERİNDE İMGE VE MİTOLOJİ İLİŞKİSİ

*The Relationship Between Image and Mythology in the Poems
of Gülseli İnal*

Çağrı AYTAÇ*

ÖZ: 1980 sonrası Türk şiiri içerisinde yer alan Gülseli İnal (1947), şiirlerinde kapalı bir üslûbu ve imgesel anlatımı esas almıştır. Şiirlerini modern resimler ile de süsleyen Gülseli İnal, mitolojik unsurları ve hikâyeleri birçok defa şiirlerinde kullanmıştır. Bu durum, Gülseli İnal'ın imge kullanımına da tesir etmiştir. Dolayısıyla imge kavramı Gülseli İnal'ın şiirinde anlambilimin ışığıyla incelenecektir. Bu inceleme yapılırken mitolojik unsurların imgeleşmesi üzerinde durulacaktır. Gülseli İnal'ın şiirlerinden hareketle imgenin sınırlarının ne kadar genişleyebileceği sorusuna, deneysel bir cevap aranacak ve imgenin herhangi bir mitolojik unsuru kendi dünyası içerisinde kullanabildiğine veya kullanamadığına bakılacaktır. Gülseli İnal'ın şiirinde mit-imge ilişkisi anlatılmaya çalışılacaktır. Böylece Gülseli İnal şiirini tanımak ve imgenin sınırlarını incelemek bu çalışmanın asli odağı olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Gülseli İnal, Anlambilim, İmge, Mitoloji, Şiir

ABSTRACT: Gülseli İnal (1947), who is a part of Turkish poetry after 1980, was based on a closed style and imaginary expression in her poems. Gülseli İnal, who also decorates her poems with modern paintings, has used mythological elements and stories many times in her poems. This situation also affected the use of images by Gülseli İnal. Therefore, the concept of image will be examined in the light of semantics in Gülseli İnal's poem. While doing this examination, the imagination of mythological elements will be emphasized. An experimental answer will be sought for the question of how much the boundaries of the image can expand, based on Gülseli İnal's poems, and it will be looked at whether the image can or cannot use any mythological element in its own world. The relationship between myth and image will be explained in Gülseli İnal's poem. Thus, the main focus of this study will be to get to know Gülseli İnal's poem and to examine the limits of the image.

Keywords: Gülseli İnal, Semantics, Image, Mythology, Poetry

* Yüksek Lisans Öğrencisi, İstanbul Kültür Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yeni Türk Edebiyatı, aytaç.cagrii@gmail.com, ORCID: 0000-0001-8990-8522

Geliş Tarihi / Received: 16.11.2019
Kabul Tarihi / Accepted: 23.09.2020
Yayın Tarihi / Published: 29.01.2021

Giriş

İmge, şiirdeki göstergelerin içinde taşıdığı anlam parçacıklarıdır (Aksan, 2011: 34). Dil bilimsel açıdan göstergeler, anlam dünyasına girdiğinde pek çok değişime maruz kalırlar. Bu değişimlerden yararlanan şairler, göstergelerin kişisel çağrışımları etrafında imgeleri oluştururlar. Şiirde var olan imge, okuyucunun görebildiğinin ötesine uzanmaktadır. Bireyselliğin öne çıktığı bu durumlarda imgeler farklı yorumlanabilir. Çoğu zaman şairin düşüncesine en yakın olan yorumu doğru yorum olarak görmek çok sağlıklı olmayacaktır. Zihnin birikimler ile şekillendiği düşünüldüğünde şairin zihnine girebilmek ne yazık ki imkânsızdır. Bu noktada öncül kaynağımız metnin kendisi olmak zorundadır.

Şiirin en temel unsurlarından birisi imge üretmektir. Bu bağlamda dilin söz, anlam ve heyecan sanatlarından yararlanılarak okuyucunun gözü önünde hayali görüntüler oluşturulur (Çetin, 2014: 86).

Nurullah Çetin'in imge hakkındaki tanımına dikkat edilirse, imgenin özerk bir nitelik taşıdığı daha net görülebilecektir. Bu tanımda imgeden; "şairin en temel unsuru" olarak değil, "şiirin en temel unsuru" olarak bahsedilmiştir. Çelişkilerin en iyi doğruları gösterdiğini anlamak, tam da bu noktada önemlidir. Şiirin doğası gereği kendiliğinden imge ürettiği, "şiirin temel unsuru" ifadesinden anlaşılmaktadır. Alıntının devamında mazmun ile imgenin aynı görülmesi, aslında kendiliğinden çürütülen bir ifade olarak karşımıza çıkmaktadır (Çetin, 2014: 86).

Doğan Aksan *Cumhuriyet Döneminden Bugüne Örneklerle Şiir Çözümlemeleri* adlı eserinde imgeyi şöyle tanımlamaktadır: İmgeyi biz, "[i]nsanın gözlemediği nesne, olay ve nitelikleri, kendi zihninin süzgecinden geçirerek oluşturduğu, şairin de aynı eğilimle şiire aktardığı tasarımlar, kişiye özgü izlenimler" olarak tanımlayabiliriz (Aksan, 2011: 30).

İmgenin yaşayan bir organizma gibi hareket etmesi, insanoğlunun zihin dünyasının yansımalarından kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla imgenin, mazmuna göre sınırları çok daha geniş ve değişkendir. İmge, sıradan bir nesne olabilirken aynı zamanda çok daha anlamlı gözükken bir Tanrı veya Tanrıça isimlerini de üstlenebilir. Bu durumu aynı zamanda metinlerarasılık ile karıştırmamak yararlı olacaktır. Sözgelimi metinlerarasılıkta; "Bir sanat yapıtı öbür sanat yapıtlarıyla kurulan bağıntıya göre ve onlarla gerçekleşen bütünleşmeler yardımıyla anılır" (Todorov, 2016: 48).

Nesir türüne nazaran nazım türünün anlam çokluğuna yatkınlığı sebebiyle, farklı yapıtlardan yararlanan veya bahsini geçiren yapıtlardan söz

ederken her zaman metinlerarasılık kavramını kullanamayız. Viktor Şklovski (1893-1984), *Öykünün ve Romanın Kuruluşu* adlı eserinde ve Todorov'un bize aktardıklarına göre: Şklovski'nin yapısalcılara metinlerarasılık kavramını kazandırması, çok yararlı sonuçlar doğurmuştur (Todorov, 2016: 48).

Lakin yazarın farklı sanat yapıtlarından, yararlanırken gayesini daha iyi irdelemek farklı sonuçlar da verebilir. Özellikle şiir dilinde kullanılan diğer anlatılar, eski anlamlarını korurlar mı? Bu sorunun cevabını verecek olan muhakkak metinlerdir. Şiir metni doğası gereği öznel yargılarla örülüdür. Öznel yargıların yoğunlukta olması imgeyi de doğru orantıda etkiler. Anlam değişimlerine zemin hazırlayan bu yapı, metinlerarasılığı ters orantıda etkiler. Dolayısıyla dikkat edilirse metinlerarasılıktan çıkıp imge malzemesi hâline gelmesi imkânsız değildir.

1. İmge ile Mit

Mitolojinin kaynaklarına inip anlam katmanlarını aralamak gereken Gülseli İnal'ın şiiri, üstdil kavramı açısından uygun malzemeler sunar. Lakin Türk edebiyatı içinde örnekleri bulunan mit unsurları, genel olarak bir mesaj ve kökene dönme anlayışı içerisinde kullanılmıştır. Hatta bu durum daha ileriye götürülmüş ve “edebî miras” şeklinde ifade edilerek Cengiz Aytmatov ile sık sık bir araya getirilmiştir (Kolcu, 2015: 49). Fakat farklı bir kol olarak düşünebileceğimiz şiirdeki mitolojik unsurları ayrıca ele alırsak; mitolojik unsurların söz sanatına dönüşebileceği görülebilir. Mitos (mythos) sözcüğü, öykü anlamındaki Yunanca bir kelimedir (Necatigil, 1995: 7). Eski anlatıların, inanışların, yaşamın bir parçası olan mitoloji, sanattan güncel yaşama kadar çok geniş bir yer tutmaktadır. Efsane ve destan gibi türlerin baş unsuru olan mitoloji, çağdaş Türk edebiyatının da kullandığı bir kaynak hâline gelmiştir. Bu kaniya destek olması açısından “*Avrupa sanat ve edebiyatının Mitolojiden yüzyıllarca yararlanması*” (Necatigil, 1995: 7) örneği verilebilir.

“Mitolojinin ilk işlevi uyanan bilincin bu evrenin mysterium tremendum et fascinans (ürpertici ve bağlayıcı giz) olarak olduğu gibi kabul edilmesini sağlamaktır. İkinci işlevi bu biçimi yorumlayıcı bütüncül bir imge geliştirmesidir; çağdaş bilinçce kabul edilmiş olduğu gibi. Shakespeare'in sanatın işlevine ilişkin tanımı şöyledir: “doğayı olduğu gibi gösterecek aynayı tutmak” (Campbell, 1994: 14).

Buradaki önem; insanları birleştirici bir tavır sergileyen mitolojinin imgeye bağlanmasıdır. Bahsi geçen imge aynadır. Ayna imgesiyle insanoğlunun gördükleri anlatılmak istenmiştir. İlginçtir ki şiir sanatı için

aynı durum taklit eylemiyle anlatılır. Ayna her daim gördüklerini taklit eder. Aristoteles, şiirin doğmasını insanoğlunun tabii bir hareketi gibi düşünerek “çocuğun taklit ederek öğrenmeye başlaması” örneğiyle açıklar (Aristoteles, 2018: 24). Mitoloji insanoğlunun düşünmeye başlaması ve yorum yapma kabiliyetinin oluşması sayesinde başlamıştır. Mitoloji içindeki temel imge olan ayna, açıklama yapmakla birlikte insanoğlunun korktuğu veya anlamakta güçlük çektiği kavramları da sorgulamıştır. Bu sorgulama, açıklanamayan konularda gizem ortamı oluşturmuştur. Oluşan gizem, merak ve korku duyguları insanoğlunun benzer tepkiler vermesine sebebiyet vermiştir.

“İmge, bütün sanatlarda mevcuttur; fakat asıl mecrası şiirdir. Nerede ve nasıl yer alırsa alsın daima şiire has bir hâldir. Tek kelimeyle “şiirseldir”. Muhtevasına gelince fikir, telakki, inanç, his, sezgi, duygu, ceht, cedel gibi pek çok zihnî melekenin aynı anda iştirakiyle meydana gelen hususi bir bilgi biçimidir. Şair; onunla düşünür, onunla görür, onunla kavrar, onunla keşfeder ve onunla yaşar” (Can, 2015: 29-59).

Dolayısıyla imge, aslında bütüncül bir tavır içindedir. Bu bakımdan mitolojiyle benzerlikleri görülebilir. Buradaki mitolojinin görevi, aslında kendi oluşum sürecine geri dönerek benzeme özelliğini tekrar kullanmasıdır. Edebiyatta imgeler üzerine kurulan mitoloji, farklı anlamsal boyutlar kazanarak imge görevini yeniden üstlenmektedir. Farklı bir deyişle; çıkışı itibariyle benzeşmeler kuran mitoloji, edebiyatın içinde benzetme özelliğini kullanarak farklı bir form kazanmıştır.

Joseph Campbell, mitolojik inancın “simgeler örgütü” olduğunu söyler (Campbell, 1994: 15). Bu kanıyı doğru varsayarsak mitolojik anlatımların içerisinde sanatsal faaliyetlerin muhakkak bulunması gerekmektedir. Mitolojinin sanatla iç içe olması yadsınamaz. Düşünerek ve yorumlayarak açıklama getirmeyi amaçlayan mitoloji, aynı zamanda hatırlanabilir de olmak istemiştir. Hatırlanabilmesi için “kurgulanmış ilgi çekici anlatılar” vasıtasıyla içerisine hayal gücü de dâhil edilir. Hayal gücünün var olduğu yerde sanatın oluşması kuvvetle muhtemeldir. Şiir ile mitolojiyi birbirinden beslenmiş birer kaynak olarak görmekteyiz. Edebiyatın şiir ile ortaya çıkması, “edebiyatın ilk devirlerinde mitolojiden yaralandığının” göstergesidir (Beydili, 2005: 379).

Mitolojinin simge kullanımını; bir göstergenin diğer göstergeye herkes tarafından hissedilebilen bir benzetme yolu kullanımı ile açıklarsak tutarlı olabilir. Kavram kargaşasının çok tehlikeli olduğunu bilmek ve simge-imge karıştırmalarına düşmemek önemlidir. Dolayısıyla mitoloji içerisindeki

simge, mitolojinin açıklamak istediği konuyu işaret eder. Örneğin doğal bir olay olan şimşek, açıklanamadığı için simgeleşip Zeus'a mâl edilmiştir. Böylece Zeus ve şimşek ilişkisi simgeleşmiş ve herkes tarafından kabul edilmiştir. İmge ise şiir sanatı içerisinde şairin kişisel dünyasının etkisi altında herhangi bir konuya işaret eder. Dolayısıyla simgeden çok daha kişiseldir.

Edebiyat ve mitoloji arasındaki ilişkiyi iki şekilde açıklayan Celal Beydili, bunu şöyle ortaya koymaktadır: Birinci ilişki, doğrudan olandır. Bir mit hikâyesi edebiyatın konusu hâline gelerek işlenebilir. İkinci şekil ise dolaylı yoldandır. Kutsal ayinler, güzel sanatlar gibi araçlarla mit unsurları yaşamını devam ettirerek günümüze ulaşabilmiştir (Beydili, 2005: 380). Mitolojinin edebiyatta araç olarak kullanılması günümüzde bir tavır olarak algılanabilir. Böylece bu gibi yazarları bir grup altında toplayabiliriz.

2. Şiirde Anlam Değişikliğine Uğrayan Mitolojik Unsurlar

Günlük konuşma dilindeki sözcüklerin dahi birçok duygusal anlamı (emotive meaning) vardır. Eşanlamlılığı bilişsel ve duygusal (Lyons, 1983: 400) olarak ikiye ayıran anlam bilimciler, duygusal anlamdan yararlanmayı ihmal etmezler. Dilin kullanım alanlarındaki bir sözcüğün çağrışım alanları doğrultusunda seçilip kullanıldığı bilinmektedir. Günlük dilde bu ayırım zihin tarafından yapılırken bilincin bu durumun farkında olup olmadığı tartışılabilir. Lakin bizim üzerinde durduğumuz konu, günlük dilde olan bir eylemin sanat yapıtında olma ihtimalinin çok daha fazla olmasıdır.

Dil bakımından sanatın var olması çağrışım yollarının kullanımıyla çok yakın ilişkiindedir. Her bir sözcüğün temel anlamıyla kullanıldığı bir sanat yapıtı ne kadar çeşitlilik veya özgünlük kazanabilir? Anlam dünyasının içerisinde var olan şiir, sözcüklerin özellikle seçildiği bir türdür. Dolayısıyla anlam çağrışımlarını kendi çıkarı açısından kullanan şiir, imgesel dilde çok farklı çeşitlilik gösterebilir.

2.1. Güz Söylenceleri I-II

Antik Yunan kültüründe Poseidon, denizlerin ve okyanusların hâkimi olan çok güçlü ve hırçın bir tanrıdır. Gücünü sergilemekten çekinmeyen Poseidon, çoğu zaman balıkçıların en çok korktuğu ve dua ettiği tanrı olmuştur (Baker, 2015: 147).

Gülseli İnal'ın şiirlerinde mistik ve lirik tasvirlerle birçok defa rastlanabilir. Şiirlerin tekniği ise okuyucuya somut ve soyut anlatımlar sayesinde tablolar çizilerek sağlanmaktadır. “Bir Çağrının Simgeleri” (İnal,

2009a: 179) adlı şiirde mitolojik unsurları kullanarak mitolojik unsurlara yeni anlam değerleri katmaktadır.

‘(...) / soğukla birlikte tek tek çiçeklerin de boyattığı söylenir / söylenir ki deniz dibinde kentler hiçbir zaman / var olmamıştır / ne mavi kanatlı insanları / ne de mavi yaprakları / ne de Poseidon’un uzun tüylü elleri / bir çağrının simgeleridir / (...)’ (İnal, 2009a: 179).

Gülseli İnal yanılgılardan oluşan bir tablo çizmektedir. İlk gördüğümüz olay, kış mevsiminde çiçeklerin büyümesidir. Dolayısıyla anlatılan yalan veya gerçek dışı olaylara inanmayan şair, deniz dibindeki kentlere de inanmamaktadır. Burada Atlantis şehrine gönderme yapıldığı söylenebilir.

Şiirin bundan sonrası için mavi kelimesinin çağrışım alanlarına bakmak gerekmektedir. Mavi kelimesi gökyüzünü ve denizi çağrıştıran temel kelimelerdendir. Denizin Poseidon ile bağlantısını kuran şairin ‘mavi kanatlı insanlar ve mavi yapraklar’ ifadeleri inanmamakla beraber umutsuzluğu imgeler. Poseidon anlatılarında denizcilerin umudu olan tanrı; deniz altındaki şehirleri, meleği çağrıştıran kanatlı insanları ve mavi yaprakları anlamsal olarak iyiliğin olmayışına götürmektedir. Çünkü şiirin ilk ifadeleri doğru olmayan bir anlam yüküne bağlanıp sonraki ifadelere de inanmadığını göstermektedir. Dolayısıyla Poseidon’un uzun tüylü elleri şiirin var olmayan iyiliğin ve umudun imgesidir.

2.2. Mask

Mask şiirinde Poseidon imgesi tekrar karşımıza çıktığında farklı bir anlam değeri ile karşılaşmaktayız.

‘Mask

Eski bir taban ve taraça rüzgarı / /Yorgun ayaklarıyla gelirdi deniz / Belki bulanık bir belleği zıpkınlıyor / Deniz tanrısı / Hep aynı rüzgar hep aynı söz yükselen / Bıkkın ot söylencesi kesinliklerin karşıtı / (...) mızrağını saplayacak göğsüme / Gül kanı akacak/Akacak ölümler ülkesine / ıssızlık varlığını ben güneş inmezdi bahçeme / ne de rüzgar dokunur ağaçlarıma / tahta bir kapı her gece her gece / taze sürgün düşlerine ... / gitsem de gitmesem de / süren ağırlığın altında / yürür belleğim gece gündüz / kanımı versem de / gülün varoluşudur bu gece gündüz/’ (İnal, 2009b: 116).

“Deniz tanrısı” ifadesi ile Poseidon’u akla getiren şair, ismin anlam yükünü olduğundan çok daha farklı bir hâle getirmiştir. Böylelikle şiire hizmet etmesi de sağlanmıştır. Mask adlı şiir, deniz kenarında bir evin balkonundan görüntüler içermektedir. Bu görüntüler önce işitsel düzeyde okuyucuya sunulur. Balkondan rüzgâr ile birlikte dalgaların sesleri aynı ses

ritmini takip etmektedir. Sakinleştirici bir etki yaratan deniz, şairin bilinçaltını etkiler. “Bulanık belleğin zıpkınlanması” istenmeyen hatıraların gün yüzüne çıkmasını çağrıştırmaktadır. Ayrıca zıpkın ifadesi Poseidon’un üçlü yabasına göndermedir. Dolayısıyla zihin bu durumdan rahatsız olur ve peşi sıra huzurlu görüntüler huzursuz görüntülere evrilir. Şair, çevresindeki diğer ses kaynaklarına yönelirken ot seslerinin düzensizliği ile huzursuzluk duygusu birleşmektedir. Şair bu olumsuz durum tasvirini devam ettirerek bu durumun her zaman tekrar ettiğini okuyucuya bildirir. Lakin hatırlamanın “bir var olma koşulu” olduğu düşünülerek bu durum kabullenilmektedir.

Toparlamak gerekirse; deniz tanrısı Poseidon hatırlamak imgesini karşılarken zıpkınlamak hatırlama anını imgelemektedir. Deniz sesi huzurun, ot sesi huzursuzluğun birer imgesidir. “Gece gündüz” ifadesi de unutmak ile hatırlamak eylemlerinin sürekliliğinin bir ifadesi hâline gelmektedir.

3. Gülseli İnal’ın Şiirinde Kahramandan İnsana Giden İmge Düzeni

Gülseli İnal’ın şiirlerindeki metinlerarasılık unsurları farklı yorumlanabilir. Dolayısıyla bu noktanın üzerinde durulması gerekir. Bu durum hem eski kültürün birikimini taşıyan insanın hem de yeni modern açılımlar getiren bir insanın tek bir şiirde toplanmış hâlini göstermektedir. Antik Dönem anlatılarında bugünün insanını arayan şair, insanın zamansal farklılık gözetmeksizin ortak değerlerinin ve yaşamlarının izini sürmektedir.

3.1. Friz-b

2011 yılında Komşu Yayınları’ndan çıkan Kap Kario (İnal, 2011: 141-142), üstdil ve modern şiir anlayışlarından yararlanmaktadır. Şiirin bölümleri Friz adı verilen Antik Roma Dönemi’nde kullanılan kapı kemerlerine işlemeli alan ile adlandırılmıştır. Eserin ilk bölümünün ismi “Friz-A”dır. Günümüzdeki ayırımları anlatan harf sıralamaları kadim yıllardan kalan bir nesne ismiyle birleştirilmiştir. Böylece oluşturulan üstdil daha eserin başında kendini göstermektedir. Gülseli İnal şiirlerinde sık geçen gezegen adları, tanrıçalar, Latince kelimeler ve mitoloji unsurları bulunmaktadır. Özellikle efsanevi kahramanların Gülseli İnal şiirinde insanlaştıkları görülmektedir.

‘Yeşillik/Artık / Haur Chiron / Zeytin yapraklarıyla karışık baş / Yüklü surlara eğik/Güçlü kolları bebek Achilleus’u kavramış / Nasıl ateşle savaşağını anlatıyor / Eğer kollarını bir gün kaldırırsa / Nasıl parlak yıldızlara dek ulaşacağını / Fısıldıyor bebek kulağına (...) / Biliyorsunuz hiçbiriniz gerçek değilsiniz/Biraz önce sürüler halinde ormandan geçerken / Altın papuçlarınız takıldı/Köklere / Alt üst oldu evren/Göğüslerinizi yıldızlara adamıştınız / Ağaçlar göğüslerinizde derin oyuklar açtı/Zaman

ötesinden bize özgü saatler / Akrep ve yelkovanla kendini/Hükümdar kıldı (...)' (İnal, 2011: 23).

Thetis'in oğlu olan Achilleus'un yazgısı önceden bilinmektedir. Thetis, oğlunun Troya savaşında öleceğini bildiği için onu Odysseus'dan saklamaktadır. Lakin Odysseus tarafından düzenlenen bir oyun ile Achilleus kendini ele vermiştir (Bulfinch, 2018: 186).

Gülseli İnal'ın Friz-B bölümünün ilk şiirinde mitolojik hikâyeye modern bir yorum getirdiği görülmektedir. Şiirin genel hatlarından çıkarılacak 'hayatın nedensizliği ve ölümün gerçekliği' düşüncesi Achilleus'dan yola çıkarak anlatılmaktadır. Bu kanyı desteklemek açısından; Achilleus, Odysseus tarafından kandırıldıktan sonra şair anlatıya yön vermeye başlamaktadır. "Biliyorsunuz hiçbiriniz gerçek değilsiniz" ifadesinden sonra şiir şairin eline geçer ve doğanın gücünü anlatmaya başlar. Doğayı çağrıştıran ağaç, zamanın yardımıyla insanoğlunu yener. Zaman ve doğanın ebedi tavrı karşısında duran insanoğlu yenilmeye mahkûmdur.

Alışılmamış bağdaştırmalar anlambilimin en çok kullanıldığı yerlerdir (Aksan, 2013: 175). Dolayısıyla "bebek Achilleus" tamlaması bize insani bir kahraman çağrıştıracaktır. Bebek hâlindeki kahramanın yazgısı bilinmektedir ve bu durum hayat için de geçerlidir. İnsanların her birini kahramanın yerine koyan Gülseli İnal, mitoloji unsuru olarak kabul edeceğimiz kahramanın bir imge haline gelmesini sağlamıştır. Doğa ve zamanın her şeyi yenebilmesi ile birlikte bebek Achilleus imgesi, doğanın karşısında aciz kalıp ölüme yenik düşen insanın imgesidir. Değişen bu gösterge (bebek Achilleus) artık ilk halindeki göstergeye ihtiyaç duymaz. İmgenin en önemli yanı kendi gerçekliğini özerk kılmasıdır.

Mit unsurlarının şiirde değişime girmesini imge terimini kullanmadan yeni tanımlar oluşturmak sağlıklı değildir. Sürekli alt kümeleşen başlıklar açmak, ana başlığın kalitesinin bayağılaşmasına sebebiyet verebilir. Dolayısıyla bu anlam değişiminin bir imge olduğunu unutmadan incelemek ve yeni açıklamalar getirmek, Türk şiirinde imge kullanımının ne kadar çeşitlilik gösterdiğini de kanıtlayacaktır. Bu sebeplerden dolayı edebiyat içerisinde imgeye "alt başlıklar" açmak, anlamsız ve özellikle de yararsızdır.

3.2. Friz-bb

'Friz-BB

Erkenden bitirdim ben dünyayı / Kemire kemire öldürülenle / Anladım dünyanın benim olmadığını / Kıskaç kerubilerin hışmı tenimde / (...) / Hiçbir şey benim değildi bu böyle / Ve kimsenin / İşte en büyük aldanma/Bu

böyle / (...) / Kimse duymadı hiçbir şey / Anlamadı / Bizim terk ettiğimizi sadece deniz / Fark etmişti / Anka onaylamış baykuş seyretmişti / (...) / Bir tane bile Hektor yok / Bir tane bile / Bir tane bile / Tüm savaşlarda sonuç ölüm / Sürüklene sürüklene' (İnal, 2011: 31-32).

Kerubiler kanatlı varlıklar şeklinde izah edilir. Ayrıca bir çeşit melek olarak bilinmektedirler (Erbaş, 2004: 37-39). Kerubiler mitolojik unsurdan ziyade antik anlatıların ve dinî metinlerin bir parçasıdır. Hektor ise Troya Savaşı anlatılarının önemli bir parçasıdır. Kendisi insani özellikleri ön plana çıkmış, önemli bir mit kahramanıdır. Çok iyi bir insan olduğu sık sık anlatılarda işlenmiştir (Erat, 1997: 129-133).

Gülşeli İnal çoğu şiirinde insanın varoluşuyla ilgilenmiştir. İnsanoğlunun varlığını ve dünyaya karşı ilgisiz kalan insanı sorgulamaktadır. Karamsar bir çizgide giden metindeki Hektor imgesi, iki farklı anlama gelebilir. İlk anlamı metinlerarasılık olarak kabul ettiğimiz takdirde, Hektor'un ölümünden sonra yerde sürüklenmesini ve savaşın kaybedilmesini lirik bir hava ile anlatmış bir metin, olarak ortaya çıkacaktır.

İkinci bakış açısı ise; anlatıcının dünyada tek duran bir insan şeklinde düşünürsek, varoluş savaşı ve "bir Hektor'un bile olmayışı" bize umutsuzluğun hissedildiği bir imge verecektir. Bu imge Hektor'u anlatılardaki gibi iyi yürekli kahramandan çıkarıp yetişemeyen, yardım edemeyen ve son umudun da sönmesine sebep olan bir insana dönüştürecektir. Lakin tek başına "Hektor" kelimesi alındığında imgenin anlamı da değişecektir. Ayrıca anlam bilimsel açıdan özel adların belli bir duygu değeri taşıdığı bilinmektedir (Aksan, 2016: 73). (Tabii bu durum büyük ölçüde tanınan şahsiyetler için geçerlidir.) Hektor'un duygu değeri her zaman iyilik ve insaniyet olarak görülmüştür. Şiirin anahtar ifadesi; "her savaşta sonuç ölüm" dür. Her somut veya soyut savaş yıkıma sebebiyet verir. İnsanoğlundan umudunu kesen şair, Hektor'u iyi insanların kalmayıpına işaret edecek şekilde yerleştirmiştir. Dolayısıyla Hektor; metnin anlamı içerisinde artık mitolojik bir unsur olmaktan çıkıp şairin sanatı için kullandığı bir araç olarak gözükmektedir. Hektor, iyi bir insanın veya insanların imgesi olarak yeniden yazılmıştır.

3.3. Altın Saçlı Ölü

"Altın saçlı ölü / Orası ölü bir yer bataklıklarda izi bile yok / Eos kanadını yitirmişti orada/Sabahları yalnızca sabahları / Canımın içi gün ıştır / Dağların dizlerine iner yıldız türküsü / Ve güneş parçalanmış yaşamları anlatır / Dilsiz nesiz (...)" (İnal, 2009a: 239).

Şafak Tanrıçası olan Eos, altın kanatları ve güzelliğiyle bilinmektedir. Eos birçok eşe sahip olmuş ve kıskançlığa maruz kalarak cezalandırılmıştır. Eşi Tithonos için Zeus'tan fedakârlık istemiş fakat bu olay da hüznü bitmiştir (Erat, 1997: 101-102).

Gene iki farklı bakış açısıyla bakarsak; Gülseli İnal “Altın Saçlı Ölü” şiirinde, Eos için yas niteliğinde dizeler yazmıştır. Lakin ikinci bakış açısında, aşk için ölen veya yalnız kalan bir kadın manzarası da çizilmiştir. Şiirin en önemli vurgusu “yıldız türküsü”dür. Çünkü türkü sözcüğü anlam bilimi bakımından peşi sıra birçok göstergeyi arkasından sürüklemektedir. Aynı zamanda alışılmamış bir bağdaştırma olarak anlam bilimsel açımda birçok göstergeye de sahiptir. Türkü-köy, türkü-aşk-, türkü-Anadolu gibi bağdaşıklıklar insanoğlunun zihninde her zaman var olmuştur. Dolayısıyla şiirde çizilen sıradan bir kadındır. Büyük ölçüde mağdur olan binlerce kadından biri, aslında Eos'tur. Bu bakımdan Eos, artık mağdur ve güzel bir kadının imgesini oluşturmaktadır.

Sonuç

İmge için araç olan mitoloji, Gülseli İnal'ın birçok şiirinde örnek verilebilir. Gülseli İnal'ın şiirlerinde mitolojik unsurları inceleyip sanatsal bir araç olabileceği incelenmiştir. İmge-mit ilişkisi açısından Gülseli İnal; şiirlerinde mitolojiyi araç olarak kullanmış ve imgeleştirerek şiirlerini oluşturmuştur. Kullandığı mit unsurlarını anlam bilimsel açıdan incelediğimizde şiirin muhtevası ile örtüşmediği görülmektedir. Dolayısıyla buradaki mit unsurları birer imge hâline gelmiş ve anlamsal açıdan farklılaşmıştır. Gülseli İnal'ın şiiri; şiir diline yerleştirdiği mitleri 1980 sonrası Türk şiiri anlayışına uygun bir şekilde işlemesi bakımından önemlidir.

Ayrıca şiirin içerisinde eski kültürün varlığı ile yeni şiir anlayışının varlığı bir bütün halinde ilerlemektedir. Bu ilerleyişi sağlayacak sanat unsurları arasında, en etkili muhakkak imge olacaktır. İmge, hayalin doruğa ulaşmasıyla varlığını gösterir. Dolayısıyla imge, kullandığı malzemeyi kendi nitelikleri doğrultusunda uygular. Şiirde imge ararken bilinmesi gereken en önemli şey özneliktir.

Zihin her zaman bireyin kendi yaşanmışlığından veya etkilenmelerinden beslenir. Sanatın önemli bir yanı da bu beslenmeleri gün yüzüne çıkarmasıdır. Bu bağlamda şiir dili içerisinde anlam değişimlerine maruz kalan mitolojik unsurları, kısaca “İmgeleşen Mitolojik Unsurlar” başlığı altında incelemek sağlıklı sonuçlar doğurabilir.

KAYNAKÇA

- AKSAN, Doğan (2011), *Cumhuriyet Döneminden Bugüne Örneklerle Şiir Çözümlemeleri*, 1. Baskı, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- AKSAN, Doğan (2013), *Şiir Dili ve Türk Şiir Dili*, 1. Baskı, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- AKSAN, Doğan (2016), *Anlambilim*, 1. Baskı, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- ARİSTOTELES (2018), *Poetika*, Çev. Samih RİFAT, 16. Baskı, İstanbul: Can Sanat Yayınları.
- BAKER, Emilie Kip (2015), *Antik Yunan ve Roma Hikâyeleri*, Çev. O. AYDIN. 1. Baskı, İstanbul: Altın Bilek Yayınları.
- BEYDİLİ, Celâl (2005), *Türk Mitolojisi Ansiklopedik Sözlük*, 1. Baskı, Ankara: Yurt Kitap-Yayın.
- BULFICH, Thomas (2018), *Klasik Yunan ve Roma Mitolojisi*, 1. Baskı, İstanbul: İnkılap Kitapevi.
- CAMPBELL, Joseph (1994), *Yaratıcı Mitoloji*, Çev. K. EMİROĞLU, 1. Baskı, Ankara: İmge Kitapevi.
- CAN, Âdem (2015), *Şiir Üzerine Yapılan Çalışmalarda İmge Terimi*, *Yeni Türk Edebiyatı*, 12. 29-59.
- ÇETİN, Nurullah (2014), *Şiir Çözümleme Yöntemi*, 12. Baskı, Ankara: Öncü Kitap.
- ERAT, Azra (1997), *Mitoloji Sözlüğü*, 7. Baskı, İstanbul: Remzi Kitapevi.
- ERBAŞ, Ali (2004), "Melek", *İslam Ansiklopedisi*, 29, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 37-39.
- İNAL, Gülseli (2009a), *Toplu Şiirler I*, 1. Baskı, İstanbul: Komşu Yayınları.
- İNAL, Gülseli (2009b), *Toplu Şiirler II*, 1. Baskı, İstanbul: Komşu Yayınları.
- İNAL, Gülseli (2011), *Kap Kario*, 1. Baskı, İstanbul: Komşu Yayınları.
- KOLCU, Ali İhsan (2015), *Bozkırdaki Bilge Cengiz Aytmatov*, 4. Baskı. Erzurum: Salkımsöğüt Yayınevi.
- KUL, Erdoğan (2011), Ece Ayhan'ın Şiirlerinde Mitolojik ve Masalsı Ögeler, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türkoloji Dergisi*, 18, 69-86.
- LYONS, John (1983), *Kuramsal Dilbilime Giriş*, Çev. A. KOCAMAN, 1. Baskı. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- NECATİGİL, Behçet (1995), *100 Soruda Mitologya*, Gerçek Yayınevi, 5. Baskı. İstanbul.

Çağrı AYTAÇ

TODOROV, Tzvetan (2016), *Yazın Kuramı (Rus Biçimcilerin Metinleri)*, Çev. M. RIFAT- S. RIFAT, 4. Baskı, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.